

MINUN MISSIONI

- Työsuojelun täytyy kuulua myös poronteurastajille sekä muille poronhoitotöitä tekeville poronomistajille
- Suomalainen poronliha on jatkossa tuotettava sellaisissa olosuhteissa, missä noudatetaan työturvallisuuslakia
- Tämä edellyttää työturvallisuuslain muutosta

Työsuojelurahasto myönsi minulle tietokirjastipendin vuonna 2022 kirjoittaakseni kirjan ”Suomen viimeinen VILLI JA VAPAA”. Työsuojelurahaston tavoitteena oli, että tämän kirjan avulla saataisiin Suomessa aikaan lakimuutos, joka toisi poroelinkeinoon työturvallisuuslain piiriin ja soisi työsuojelun tuoman turvan meille poronhoitajille. Sitouduin toimimaan tämän tavoitteen mukaisesti.

Luulin olevani yksin tässä maailmassa lakimuutospyrkimyksessäni, mutta ympärilläni siunaantui upeitten ihmisten ryhmä, jotka halusivat osaltaan olla muuttamassa maailmaa – myös poromaailmaa – paremmaksi paikaksi ja viedä tätä lakimuutoshanketta eteenpäin. Työoikeuteen erikoistunut juristi, SAK:n entinen päälakimies, on kirjoittanut alta löytyvän säädöstekstiesityksen (missä epäilemättä on pykälät ja momentit kohdillaan) ja kolme ihanaa ja älykästä ystävääni on esiintynyt rinnallani ja antanut oman ammattitaitonsa tämän mission toteutumiseksi.

Säädöstekstiesitys perusteluineen on toimitettu kaikille Lapin kansanedustajille ”Suomen viimeinen VILLI JA VAPAA” –kirjan kera. Yksi heistä kutsui minut Helsinkiin keskustelemaan asiasta ja aikoi toimia niin, että tämä lakimuutos saataisiin seuraavaan hallitusohjelmaan. Kysyin häneltä, että kun olemme päässeet jo näin pitkälle, että on olemassa huippuammattilaisen kirjoittama selkeä ja yksinkertainen säädöstekstiesitys perusteluineen ja yksi kansanedustaja on osoittanut kiinnostuksensa viedä asiaa eteenpäin, niin onko jotain, mitä minä voisin vielä tehdä tämän asian hyväksi. ”Julkisuutta!” vastasi keskustelukumppanini ja jatkoi: ”Tämä asia vaatii julkisuutta. Kukaan ei ole tiennyt, että tällainen lainsäädännöllinen puute on olemassa. Minullakaan ei ole ollut aavistustakaan, että poroelinkeino ei kuulu työturvallisuuslain piiriin. Hanki tälle asialle julkisuutta!”

Siksi tämä minun missioni on lisätty yritykseni kotisivuille. Mikäli luit tämän ja haluat auttaa asiaa, niin laita tästä linkki omille kontakteillesi.

PERUSTELUT SÄÄDÖSTEKSTIESITYKSELLE, JOKA TOISI POROELINKEINON TYÖTURVALLISUUSLAIN PIIRIIN PUUTTUMATTA KUITENKAAN TYÖAIKAAN TAI MINIMIPALKKAAN, VAAN TAKAISI AINOASTAAN TYÖSUOJELUN PORONHOITAJILLE

”Poroteurastamolla ei voi tapahtua työturvallisuusrikoksia, koska työneuvoston lausunnon mukaan siellä ei tarvitse noudattaa työturvallisuuslakia”, perustelee Kuusamon kihlakunnan syyttäjä 7.7.2004 tekemäänsä syyttämättäjättämispäätöstä poroteurastamolla tapahtuneesta, teurastajan vammautumiseen johtaneesta työtapaturmasta. Kihlakunnan syyttäjä viittaa päätöksessään työneuvoston lausuntoon vuodelta 2004 (TN 1391-04). Työneuvosto antaa lausuntoja eräiden keskeisten työlakien, mm. työturvallisuuslain soveltamisesta ja tulkinnasta. Näitä lausuntoja käytännössä tuomioistuimet noudattavat – ja tässä tapauksessa myös Kuusamon kihlakunnan syyttäjä.

MIKSI MEITÄ EI SUOJELLA?

Jos suomalaisen teurastamon nylkylinjalla makaa sian, lehmän tai lampaan ruho, sen teurastajaa suojelee työturvallisuuslaki. Kun nylkylinjalle pudotetaan poron ruho, sen nylkijää ei suojele työturvallisuuslaki, eivätkä poroteurastamoiden esimiehet ole millään tavalla vastuussa vaarallisten työmenetelmien tai rikkinäisten koneiden ja laitteiden aiheuttamista onnettomuuksista taikka humalaisten teurastajien toisilleen huitaisemista vammoista.

”Meille tulee paljon avunpyyntöjä poroelinkeinon sisältä, mutta me emme voi auttaa millään tavalla, koska poroelinkeino ei kuulu työturvallisuuslain piiriin, eikä työsuojelu koske teitä”, pahoittelee työpaikkaväkivaltaan ja seksuaaliseen häirintään erikoistunut työsuojelun ammattilainen poroteurastamolla fyysisen väkivallan uhriksi joutuneelle poronhoitajalle.

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää tapahtuu myös poroelinkeinossa. Työnantajalla on velvollisuus puuttua työpaikalla tapahtuvaan häirintään työturvallisuuslain (28 §), tasa-arvolain (7 §) ja yhdenvertaisuuslain (14 §) nojalla. Kun poroelinkeinossa, esimerkiksi poroteurastamoilla, työturvallisuuslakia ei nykyisin soveltamiskäytännön mukaan tarvitse noudattaa, ovat näitä töitä tekevät suojattomia seksuaaliselta häirinnältä ja sukupuoleen perustuvalta häirinnältä. Myöskään tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain suoja ei ulotu poroelinkeinoon. Seksuaalinen häirintä on siis nykyisen soveltamiskäytännön mukaan sallittua kaikissa poronhoitotöissä. Vaikka rikoslaissa on useita toisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamista koskevia pykäläitä, kuten seksuaalisen ahdistelun kielto (20 luvun 5 a §), niin tämä ei ole riittävä suoja. Rikoslain seksuaalisen ahdistelun kieltoa koskevan pykälän soveltamisala on olennaisesti rajatumpi kuin seksuaalisessa häirinnässä.

MIKSI PUUKKO VYÖLLÄ EI SAA MENNÄ KAUPAN KASSALLE MAKSAMAAN KELKKABENSAA, MUTTA KOLMENKIN PROMILLEN KÄNNISSÄ ON LUPA TEURASTAA ELINTARVIKEKÄYTTÖÖN MENEVIÄ POROJA?

”Jos sinä menet puukko vyöllä kaupan kassalle maksamaan moottorikelkkaan tankkaamaasi bensaa kesken porohommien, syylistyt Suomen rikoslain mukaiseen rikokseen. Mistään ei kuitenkaan löydy lakipykälää, jonka nojalla olisi kiellettyä teurastaa elintarvikekäyttöön meneviä poroja edes kolmen promillen kännissä, eikä kellään ole oikeutta poistaa humalaista poronhoitajaa teurastamolta tai erotusaidalta, mikäli hän omistaa poroja”, valottaa puolestaan pitkän linjan työsuojelupäällikkö tilannetta.

”Poronhoitajat ovat samalla tavalla yksityisyrittäjiä kuin maanviljelijätkin”, puolustelee viranomaistaho vallitsevia olosuhteita. Ei suomalainen maanviljelijä kuitenkaan milloinkaan joudu tilanteeseen, missä sata innostunutta sonnia juoksee ympäri pientä aitausta ja missä sata humalaista naapurimaanviljelijää työskentelee terävien puukkojen kanssa ottaen sarvipäitä kiinni ja pienet lapset riehuvat jaloissa laukottaen eläimiä.

Jos maanviljelijä tai poronhoitaja ruokkii yksin päissään omassa kotitarhassaan lehmiä, lampaita tai poroja rikkinäisten työkoneitten kanssa, hän vaarantaa vain itsensä, ei muita. Poronhoitajan suurin työturvallisuusuhka – ja myös helpoiten työsuojelun keinoin poistettava uhka - on humalainen, huolimaton tai aggressiivinen työtoveri, jonka kanssa on tehtävä lähietäisyydellä yhdessä töitä. Poronhoitolaki (848/1990) edellyttää yhdessä toimimista ja yhteisössä työn tekemistä, joten siihen tarvitaan myös turva ympärille. Jos laki kerran velvoittaa toimimaan yhdessä, niin lain pitää tarjota myös turva yhdessä toimimiselle.

MIKSI SUOMEN TAPATURMA-ALTTEINTA AMMATTIA EI KOSKE TYÖTURVALLISUUSLAKI?

Mikäli autojen nopeusrajoituksia ei valvottaisi, vaan kaikki jätettäisiin vapaaehtoisuuden varaan, tietty prosenttimäärä autoilijoista toki hiljentelisi kiltisti koulujen ja päiväkotien kohdalla, mutta aina löytyisi niitä, joita ei voisi vähempää kiinnostaa, mitä vauhtia viranomaiset toivoisivat hänen ajavan, jos kellään ei olisi oikeutta sakottaa ylinopeudesta. Ja mitä siitä seuraisi? Epäilemättä suuri määrä tapaturmia.

Juuri tämä tilanne vallitsee poroelinkeinoissa. On paliskuntia, joissa poroihmiset aivan vapaaehtoisesti haluavat tehdä työt siististi ja selvin päin, mutta on alueita, joilla ketään ei voisi vähempää kiinnostaa, puuttuuko teurastamon paineilmasahan teränsuojuksesta pala sentin päässä teurastajan peukalosta tai kuinka moni on tänään selvin päin teurastamalla taikka erotusaidalla työn tiimellyksessä lasten ja vauhkojen eläinten keskellä.

Ja mitä siitä seuraa? Suuri määrä tapaturmia. Poroelinkeino on Suomen tapaturma-alttein elinkeino. Tilastojen mukaan keinosiementäjät tulevat kakkosena, ja heitä työturvallisuuslaki suoja. Poroelinkeinolla on ykköspaikka työtaturmatilastoissa siitä huolimatta, että tutkimusten mukaan poronhoitajat hakevat apua lääkäriltä ja vakuutusyhtiöltä vain joka viidennessä onnettomuustilanteessa. Ja tähän eräs poromies tokaisi syyksi: ”Useimmitenhan ne tapaturmat

sattuvat nimenomaan humalassa, joten eivät ne silloin voi edes mennä lääkäriin, koska vakuutukset eivät korvaa kännissä sattuneita onnettomuuksia.”

ESIMIEHET TARVITSEVAT TUEKSEEN SEKÄ LAIN ETTÄ TYÖSUOJELUORGANISAATION

Usean eri paliskunnan alueella porokopteria ajanut helikopterilentäjä on nähnyt vuosien ajan poroerotusten kuviot sekä maasta että ilmasta käsin: ”On paliskuntia, missä kaikki ajavat kelkoilla ja mönkijöillä selvin päin ja hoitavat erotukset ilman viinaa, mutta sitten on sellaisia paliskuntia, missä kaikki ovat kännissä. Yhdessä paliskunnassa poroisäntä oli selvin päin, mutta kaikki muut poromiehet humalassa.”

Aivan varmasti tuo selvin päin ollut paliskuntansa johtaja olisi halunnut muittenkin olevan töissä ilman humalajuomista. Poroisännillä tai työnjohtajilla ei kuitenkaan ole oikeutta evätä työpalkkoja kännissä olevilta tai estää heitä ajamasta kelkalla tai mönkijällä humalassa sen enempää kuin poistaa päissään olevia poronhoitajia vasanmerkityksidalta, erotuksesta tai teurastamoltakaan, mikäli henkilö omistaa poroja. Missään ei tule peräseinä vastaan, eikä esimiehillä ole halutessaankaan tukenaan sen enempää lakipykälää kuin työsuojeluorganisaatiota, jotta he voisivat vaatia turvallisia työolosuhteita.

VIRANOMAISKOMMENTTI MASENTAA

”Työsuojelulainsäädännössä ei ole vuosien kuluessa tapahtunut muutoksia, joiden mukaan porotalouden työsuojelun viranomaisvalvontaa olisi säädösten pohjalta tullut velvoitetta laajentaa”, vastasi aluehallintoviraston työsuojelun ylitarkastaja vuonna 2022 ja vetosi työneuvoston 2004 tekemään lausuntoon.

Työsuojelurahaston tietokirjastipendillä rahoitettu teos: ”Suomen viimeinen VILLI JA VAPAA” (Riitta Lehtonen, 2023), kertoo yksityiskohtaisesti, minkälaisiin seurauksiin työturvallisuuslain suojan puute on poroelinkeinossa johtanut ja miten asiat saataisiin muuttumaan paremmiksi, kunhan työsuojelu kuuluisi myös poronhoitajille.

MUUTOS TARVITAAN, JOTTA TULEVAT PORONHOITAJASUKUPOLVET KIINNOSTUVAT AMMATISTA JA ELINKEINOLLE TURVATAAN TULEVAISUUS

Niinpä työsuojelulainsäädännössä olisi syytä saada jo aikaan muutos niin, että ihmistensuojelulakina toimiva työturvallisuuslaki tulisi voimaan poroelinkeinon niissä töissä, missä poronhoitajat joutuvat tekemään yhteistyötä läheisessä kontaktissa muiden poronhoitajien kanssa, eli teurastamoilla, vasanmerkityksissä, poroerotuksissa sekä ettotöissä (=porojen kokoamista mönkijöillä tai kelkoilla tuntureilta tai metsistä erotukseen tai vasanmerkitykseen).

Poronlihan koko tuotantoketjun on toimittava nykyajan vaatimusten mukaisesti. Siihen täytyy kuulua hyvät työ- ja toimintatavat, lihatuotannon eettisyys, eläinten kunnioitus ja tietenkin työturvallisuus, jota tällä hetkellä ei tarvitse noudattaa.

Suomalainen poronliha on jatkossa tuotettava sellaisissa olosuhteissa, joissa poronhoitajat voivat työskennellä turvassa väkivallalta, seksuaaliselta ahdistelulta, humalaisen työtoverin toilailuilta ja rikkinäisyyden vuoksi vaarallisilta koneilta ja laitteilta. Annetaan porojen elää villinä ja vapaana metsissä ja tuntureilla, mutta suodaan niitä hoitaville ihmisille työturvallisuuslain tuoma suoja ja sitä kautta turvallisempi työnteke.

ESITYS SÄÄDÖSTEKSTIKSI

Työturvallisuuslain (738/2002 muutoksineen) nykyisen soveltamiskäytännön mukaan poroteurastamoissa tehtävään työhön, vasanmerkityksissä ja poroerotuksissa tapahtuvaan työhön, paliskuntien organisoimaan ns. ettotyöhön ja muuhun porotyöhön ei sovelleta työturvallisuuslakia. Nämä työt eivät myöskään ole työsuojeluvalvonnan piirissä.

Tässä lakialoitteessa ehdotetaan työturvallisuuslakia muutettavaksi niin, että työturvallisuuslakia sovelletaan myös poroelinkeinoissa tehtävään työhön.

Seuraavassa käsitellään ensin kolmea työturvallisuuslain soveltamisalaa koskevaa säännöstä (1 luvun 2, 4 ja 7 §) tavoitteena löytää lainsäädäntöteknisesti toteuttamiskelpoinen ratkaisu saattaa poroteurastus ja muu poronhoitotyö työturvallisuuslain soveltamisalan piiriin. Olemme päätyneet ehdottamaan työturvallisuuslain 1 luvun 4 §:ään muutosta, joka toisi poronhoitotyöt lain soveltamisalan ja siten myös työsuojeluvalvonnan piiriin.

Työturvallisuuslain soveltamisalasta on säädetty lain 1 luvussa. Lain yleistä soveltamisalaa koskevan 1 luvun 2 §:n säännöksen mukaan lakia sovelletaan työsopimuksen perusteella ja virkasuhteessa tehtävään työhön. Työturvallisuuslakia ei työneuvoston lausunnon mukaan ole sovellettu mm. poronhoitotyönä tehtävään teurastustyöhön sillä perusteella, että työ oli katsottava lähinnä poromiesten yhteiseen lukuun tehdyksi työksi ja että työssä loukkaantunut poromies ei ollut työtä tehdessään ollut työsuhteessa paliskuntaan. (TN 1391-04).

Työturvallisuuslain 1 luvun 4 §:ssä säädetään lisäksi muista lain soveltamisalaan kuuluvista töistä. Säännöksessä lain soveltamisalaa on laajennettu sellaisiin työn tekemisen tilanteisiin, joissa työn tekijä ei ole työsuhteessa, virkasuhteessa tai muussa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa työn teettäjään.

Työturvallisuuslain 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan näitä työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvia töitä ovat: oppilaan ja opiskelijan työ koulutuksen yhteydessä (1 kohta), työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistuvan henkilön työ (2 kohta), kuntoutukseen liittyvä työ ja kuntouttava työtoiminta (3 kohta), rangaistusta suorittavan henkilön työ (4 kohta), hoitolaitoksessa hoidettavan henkilön työ ja työtoiminta (5 kohta), asevelvollisen ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan työ (6 kohta), siviilipalvelusta suorittavan työ (7 kohta) sekä sopimuspalokuntaan kuuluvan pelastustoimintaan vapaaehtoisesti osallistuvan henkilön työ (8 kohta). Näiden erikseen mainittujen töiden lisäksi työturvallisuuslakia sovelletaan 1 luvun 4 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan myös muuhun työhön sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään. Lainsäädäntöteknisesti yksinkertainen ratkaisu olisi lisätä 1 luvun 4 §:ään uusi 9 kohta, jolloin nykyinen 9 kohta siirtyisi kohdaksi 10.

Edellä mainitun lisäksi työturvallisuuslain 1 luvun 7 §:n muuta lain soveltamista koskevassa säännöksessä on kokoavasti mainittu muita työn turvallisuuteen vaikuttavia yksityishenkilöitä tai oikeushenkilöitä, joita työturvallisuuslaki velvoittaa edellä mainituissa 1 luvun 2 §:ssä ja 4 §:ssä säädetyn lisäksi, vaikka nämä eivät olekaan suojelun kohteena olevien työntekijöiden työnantajia. Tässä aloitteessa tavoiteltu poronhoitotyön saattaminen työturvallisuuslain piiriin voitaisiin tehdä myös lisäämällä 1 luvun 7 §:n säännökseen poronhoitotyöt. Tämä ratkaisu kuitenkin mielestämme olisi lainsäädäntöteknisesti raskaampi ja mahdollisesti aiheuttaisi muutostarvetta lain muihin säännöksiin.

Esitämme siten, että työturvallisuuslain 1 luvun 4 §:ään lisätään uusi kohta 9, jolloin nykyisin 9 kohta siirtyy kohdaksi 10:

Porolinkeinoon liittyvissä poroteurastamoissa tapahtuva teurastustyö, paliskuntien vasanmerkityksissä ja poroerotuksissa tapahtuva työ sekä paliskuntien organisoima ns. ettotyö, missä moottorikelkoilla tai mönkijöillä kootaan poroja tuntureilta tai metsistä erotusaitaan tai vasanmerkitysaitaukseen, sekä muut sellaiset porotyöt, jotka paliskunta järjestää tai joista paliskunta maksaa rahallisen korvauksen poronmistajille.

Riitta Lehvonen	Poron teurastaja ja tietokirjailija Sodankylä
Eeva-Maria Maijala	Poronhoitaja ja maaseutupäällikkö Savukoski
Mikaela Sauvala	Poronhoitaja ja eläinlääkäri Salla
Vesa Ylinampa	Poronhoitaja, maaseutuuyrittäjä ja rakennusinsinööri Rovaniemi